

ЗАКОНОМІРНОСТІ ДИДАКТИЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

М.В.Опачко

Україна, м.Ужгород, Ужгородський національний університет

Науковцями, методистами-практиками розробляються системи удосконалення підготовки фахівців, спрямовані на підвищення якості освітньо-виховного процесу у вищій школі, обґрунтовуються концептуальні засади методичних систем, розкриваються принципи і закономірності їх реалізації. Пошук шляхів удосконалення та підвищення якості підготовки педагогів пов'язаний, з одного боку, із суспільними потребами, а з іншого, із синергетичними процесами, що проходять в освітніх системах і відображають їх здатність до самоорганізації, самовдосконалення.

Кожна із методичних систем, що спрямована на удосконалення процесу засвоєння змісту освіти, функціонує у інваріантному полі дидактичних закономірностей і принципів. Але професійно-особистісна зорієнтованість методичної системи передбачає функціонування і у варіативному полі принципів та закономірностей. Які вирізняють особливості і специфіку методичної системи, її відмінність від інших. Зрештою, вони складають базові педагогічні умови реалізації методичної системи. Виявлені закономірності та визначені принципи реалізації методичної системи є показником її самодостатності.

Врахування закономірностей як причинно-наслідкових зв'язків між подіями, явищами, фактами педагогічної реальності та дотримання принципів, як сукупності вихідних, базових дидактичних вимог до навчання забезпечує ефективність функціонування методичної системи. Отже обґрунтування закономірностей і принципів реалізації методичної системи уможливорює на практиці удосконалювати систему підготовки фахівців.

Підготовка вчителя фізики до реалізації завдань методичної роботи в школі розкриваються у працях П.С.Атаманчука, Л.Ю. Благодаренко, О.І.Бугайова, С.П.Величка, О.І.Іваницького, Є.В.Коршака, О.І.Ляшенка, М.Т.Мартинюка, В.В.Мендерецького, В.Ф.Савченка, В.П.Сергієнка, В.Д.Шарко, М.І.Шута.

Проблема визначення закономірностей організації педагогічного процесу у вищій школі розглядається у роботах А. Алексюка, М. Буланової-Топоркової, В. Воронова, В. Галузинського, Е. Гришин, Д. Дьюї, М. Євтуха, Б. Коротяєва, К. Роджерса, А. Сбруєвої,

С. Сисоевої, П. Сікорського, З. Слєпкань, О.Спіріна, Т. Стефановської, С. Хенлі, О. Устенко, та ін.

Сутність дидактичного менеджменту у контексті різних аспектів методичної роботи вчителя фізики розкрито нами у теоретичних розвідках [3]-[6].

У цих дослідженнях було показано, що дидактичний менеджмент (у подальшому ДМ – *прим. наша*) – це система управління педагогом процесом засвоєння учнями знань і формування на цій основі особистісних якостей. ДМ – це упорядкований комплекс дій, спрямованих на управління дидактичною системою на рівнях: процесу (цілі, завдання, зміст навчання); діяльності (методи, форми, засоби, технології навчання, прийоми і способи дидактичної взаємодії); результатів навчання (ефективність функціонування як окремих частин, так і дидактичної системи в цілому). Багатофункціональність та рівневість ДМ відображено у його структурі: 1) проектування дидактичної системи; 2) організація та управління дидактичним процесом; 3) моделювання взаємодії; 4) діагностування ефективності дидактичної системи.

Мета даної роботи полягала у визначенні сутності закономірностей дидактичного менеджменту.

Закономірність – це зв'язки, залежності, відношення, які існують об'єктивно, незалежно від свідомості і волі людини [7, с.158]. Закономірності педагогічного процесу – це об'єктивно існуючі стійкі, повторювальні, істотні зв'язки між явищами, окремими сторонами педагогічного процесу [2, с.19].

З огляду на те, що “принципи завжди містять у собі функціональне значення законів, ... відображають дидактичні закони і закономірності” [1, с.396], варто, насамперед визначити принципи дидактичного менеджменту.

Враховуючи різні підходи до відбору принципів у педагогіці, використовуючи методологічний принцип комплементарності (Н.Бора), ми формуємо принципи дидактичного менеджменту як положення, що відображають методологічно-евристичну сутність пропонованої системи методичної підготовки фахівців з одного боку, а з іншого – виконують регулятивну функцію у методичній практичній діяльності. Розуміння принципів як базових положень (умов), що забезпечують діалектичну єдність теорії і практики дозволяє нам запропонувати систему принципів, дотримання яких забезпечує ефективність реалізації дидактичного менеджменту. До них відносимо:

- принцип цілевизначення (або цілепокладання);

- принцип планування у проектуванні методичних систем;
- принцип структурування (логічного перегрупування навчального матеріалу);
- принцип прогнозування;
- принцип організації навчально-пізнавальної діяльності учнів;
- принцип організації самостійної роботи;
- принцип управління засвоєнням знань;
- принцип управління результатом навчально-пізнавальної діяльності учнів;
- принцип інноваційності в управлінні;
- принцип моделювання навчального середовища;
- принцип моделювання дидактичної взаємодії;
- принцип діагностування ефективності методичної системи.

Перераховані принципи містять відображення системи закономірностей, які поділяємо на загальні і конкретні. До загальних відносимо:

- Закономірності змісту дидактичного менеджменту або закономірності проектування: ефективність управління навчально-пізнавальною діяльністю учнів (дидактичний менеджмент) залежить від оптимальності та раціональності реалізації цілепокладання, планування, структурування навчального матеріалу та прогнозування.
- Закономірності процесу або закономірності організації та управління: ефективність дидактичного менеджменту залежить від можливостей забезпечення адекватної до цілей діяльності, а також добору відповідних способів керування засвоєнням учнями знань.
- Закономірності взаємодії або закономірності моделювання дидактичного середовища: рівні, способи, методи, які забезпечують функціонування дидактичної взаємодії визначаються можливостями дидактичного середовища.
- Закономірності результату або закономірності діагностування: ефективність реалізації методичної системи забезпечується наявністю діагностичних засобів (цілей та способів їх визначення), а також здійсненням самодіагностики (самоаналізу уроку).

Представлені закономірності є загальними, вони конкретизуються у спеціальних (див. табл.1). Закономірності дидактичного менеджменту тісно пов'язані із принципами, проектуються на принципах, які в свою чергу, реалізуються за допомогою відповідних методів. Визначення цих взаємозв'язків є основою для обґрунтування концептуальних положень дидактичного менеджменту, його теоретичного “каркасу”.

Загальні та конкретні закономірності дидактичного менеджменту

Загальні закономірності	Конкретні закономірності
<p><i>Закономірності змісту дидактичного менеджменту або закономірності проектування</i></p>	<p>Ефективність дидактичного менеджменту визначається виваженістю у цілепокладанні та дотриманням ієрархії у виборі цілей навчання</p>
	<p>Ефективність дидактичного менеджменту залежить від оптимальності планування, що забезпечується всестороннім аналізом перспектив і можливостей реалізації дидактичних цілей</p>
	<p>Ефективність дидактичного менеджменту залежить від адекватності до цілей та планування навчання, структурування (перегрупування) навчального матеріалу</p>
	<p>Ефективність дидактичного менеджменту забезпечується раціональністю прогнозування методів, способів, які необхідні в якості додаткових і допоміжних засобів навчання</p>
<p><i>Закономірності процесу або закономірності організації та управління</i></p>	<p>Ефективність дидактичного менеджменту визначається доцільністю та адекватністю до визначених цілей навчання, етапів засвоєння змісту навчання методів, засобів, форм дидактичної взаємодії</p>
	<p>Результативність та успішність у навчанні забезпечується доцільно організованою та контрольованою (забезпеченою критеріями і засобами оцінки за результатами виконання) самостійною роботою</p>
	<p>Успішність засвоєння змісту навчання забезпечується врахуванням індивідуальних особливостей учнів та їх інтелектуальних можливостей</p>
	<p>Ефективність управління діяльністю учнів у процесі засвоєння знань забезпечується органічною єдністю і доповнюваністю традиційних та інноваційних методів навчання і методів педагогічного впливу</p>
	<p>Ефективність управління визначається рівнем використання можливостей інформаційно-комунікативних технологій у навчанні</p>
<p><i>Закономірності взаємодії або закономірності моделювання дидактичного середовища</i></p>	<p>Оптимальність у моделюванні дидактичного середовища забезпечується аналізом об'єктивних і суб'єктивних його складових та можливостей їх використання у дидактичному процесі</p>
	<p>Ефективність дидактичної взаємодії забезпечується використанням методів, форм і засобів, адекватних до рівня взаємодії (репродуктивний, проблемно-пошуковий, інформаційно-блочний, інтерактивний)</p>
<p><i>Закономірності результату або закономірності діагностування</i></p>	<p>Ефективність діагностики результатів навчання та самоаналізу забезпечується наявністю критеріально-оціночних засобів та відтворюваністю діагностичних процедур</p>

Перспективи подальших досліджень пов'язані із розкриттям методів, за допомогою яких реалізуються закономірності і принципи дидактичного менеджменту.

Література:

1. Алексюк А.М. Педагогіка вищої освіти України: Історія. Теорія: Підручник для студентів, аспірантів та молодих викладачів вузів / Міжнародний фонд "Відродження". – К.: Либідь, 1998. – 558 с.
2. Воронов В.В. Педагогіка школи в двух словах. Конспект-пособие для студентов-педагогов и учителей. М.: Российское педагогическое агентство, 1997. – 146с
3. Опачко М.В. Цілепокладання в змісті методичної підготовки вчителя фізики //Вісник ЧДПУ. Серія "Педагогічні науки" /Магдалина Василівна Опачко. – 2008. – Вип.57. – С.222-225
4. Опачко М.В. Планування як складова управлінсько-методичної підготовки вчителя // Вісник ЧДПУ. Серія "Педагогічні науки" /Магдалина Василівна Опачко. – 2009. – Вип.65. – С.231-236
5. Опачко М.В. Структурування змісту навчального матеріалу як складова методичної роботи вчителя фізики //Матеріали II Міжнар. наук.-практ. конференції "фізико-технічна і фізична освіта у гуманістичній парадигмі" /Магдалина Василівна Опачко. – Керч: РВВ КДМТУ, 2009. – С.106-114
6. Опачко М.В. Прогнозування результатів засвоєння учнями знань з фізики // Науковий часопис НПУ імені М.П.Драгоманова.Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи /Магдалина Василівна Опачко. – 2010. – Випуск 22. – С.341-345
7. Стефановская Т.А. Педагогіка: наука и искусство. Курс лекций. Учебное пособие для студентов, преподавателей, аспирантов. – М.: Изд-во "Совершенство", 1998. – 368с

Надійшло до редакції 27 березня 2013 року